

Zločin u Maji i Svračici

Izvjestaji s rasprave

5. listopada 2009. godine

Predsjednica vijeća za ratne zločine Županijskog suda u Sisku, nakon što je otvorila zasjedanje, objavila predmet glavne rasprave i sastav vijeća, izvijestila je nazočne o postupku koji je obnovljen odlukom Vrhovnog suda Republike Hrvatske (u daljem tekstu VSRH), br. I-KŽ-287/09, od 16. lipnja 2009. godine.

Obnavlja se kazneni postupak u odnosu na Milana Španovića, koji je okončan pravomoćnom presudom Okružnog suda u Sisku, br. K-38/93, od 17. studenoga 1993. godine, protiv Milana Španovića i još 18 optuženika (Dušana Gavrilovića, Milana Dabića, Mirka Dabića, Dušana Španovića, Milana Španovića, Stojana Jelića, Stanka Jelića, Milana Galjena, Momira Vukičevića, Dragana Prusca, Nikole Janusa, Jovice Vinčića, Đure Pavlice i Milana Podunavca, Milana Radakovića, Milana Sladovića, Dragana Jakovovića, Steve Varkaša i Slavka Zrakića.

Temeljem odredbe čl. 30. st. 1. ZKP razdvojen je kazneni postupak protiv opt. Milan Španovića od kaznenog postupka protiv ostalih optuženika s optužnice Okružnog državnog odvjetništva iz Siska, br. KT-53/93, od 13. kolovoza 1993. godine. Obnovljeni razdvojeni postupak provodit će se kao kazneni predmet br. K-31/09.

Optuženik se nalazi u pritvoru Zatvora u Sisku temeljem rješenja Županijskog suda u Sisku, br. Kv-167/09, od 21. kolovoza 2009. godine.

Zamjenik ŽDO iz Siska pročitao je neizmijenjenu optužnicu br. KT-53/93, od 13. kolovoza 1993. godine.

Nakon što je poučen o svojim pravima, optuženik se izjasnio da je optužnicu razumio te da se ne osjeća krivim za kazneno djelo koje mu se stavlja na teret. Svoju obranu će dati na kraju dokaznog postupka.

Dokazni postupak

Svjedočenje Stjepana Fabca

Izjavio je da je u kolovozu 1991. živio u selu Maja. Kritičnog dana, 18. kolovoza 1991. godine, oko 8.00 ili 9.00 sati, u selo su došle srpske paravojne jedinice, sa oko 400 pripadnika. Kad je čuo da Srbi dolaze u selo, pobjegao je u kukuruze. Vratio se nakon što ga je mama zvala. Rekla je da joj prijete da će je zaklati ako se ne pojavi njezin sin. Opt. Milan Španović je vikao po selu da svi izađu iz kuća. Svi su izašli na cestu. Tada je svjedok vidio kako srpski vojnici ulaze u kuće i pljačkaju imovinu seljana. Vidio je opt. Milana Španovića i još trojicu, među kojima je bio i Dušan Jelić. Svjedok tvrdi da je optuženik organizirao pljačke i paleže u Maji. Među pripadnicima paravojnih jedinica prepoznao je Milana Španovića, Milana Galjena, Stevu Jelića, Pavlicu i Stevu Varkaša, oni su priskočili i željeli ga tući. Milan Galjen je rekao da će ga on sam tući zbog toga što je, nakon pobjede Franje Tuđmana, podigao hrvatsku zastavu. Milan Galjen ga

je tukao, skinuo mu je jaknu, uzeo štekicu cigareta i kazete s glazbom. Skinuo ga je do pojasa. Jedna osoba, koju svjedok ne poznaje, naredila je da ga prestanu tući. Druge nije prepoznao, jer su bili u SMB uniformama, maskirani namazom po licu. Nakon izvjesnog vremena od dolaska srpskih paravojnih jedinica, u selo je došla «još neka vojska», pitali su Španovićevu grupu što to rade. Nakon toga su se pripasnici optuženikove grupe razbježali.

Svjedok je vidio grupu u kojoj je bio optuženik kako pale crkvu, pucaju po selu iz raznog oružja. Sve mještane Maje koji su, u trenutku dolaska srpskih paravojnih jedinica u selo, izašli na cestu, Španovićeva grupa je natjerala pod balkon Luke Dogana, gdje su bili do 21.00 sat. Tu su stajali oko 9 sati. I svjedok je bio među njima, gol do pojasa. Do Doganove kuće su ga doveli Milan Španović, Jelić i još neki članovi njegove postrojbe. Druga vojska koja je došla u selo pustila ih je. Dok su stajali pod tim balkonom čuvala su ih 4 vojnika, od kojih je poznavao samo Baću Miletića. Tu su tjerovali Šteficu Brdarić i Zvonka Brdarića da pjevaju četničke i ustaške pjesme. Svjedoka su do kuće Luke Dogana tjerovali Milan Španović i Jelić. Svjedok je vidio Milana Španovića kako zajedno s ostalima ulazi u kuće i odnosi stvari. Vidio ga je u žutom «Fići», za koji zna da je bio Španovićev. S tim «Fićom» je išao po selu i pokazivao koje kuće treba pljačkati, koje rušiti. Na kraju su sve kuće srušene i «to na način da su selo bombardirali iz aviona».¹

Sjeća se da je Milan Španović ulazio u kuće Milke Trusić, Ivana Mladenovića, Marka Lamze, Milke Mičija, kuću Goršete. Iz ostalih kuća iznosili su i odvozili vrijedne stvari: televizore, krevete, traktore, plugove.... Te stvari su stavljali na kamion i odvezli u dva smjera: u Dragotin i u Ravno Rašće. Kuće koje su srušili odmah su i zapalili. Srušene i zapaljene su kuće Perice Lončarića, Zlate Perić i Stipe Perića, Nikole Iška.

Svjedok je u kritično vrijeme bio civil. Išao je samo na čuvanje sela. Nije pripadao nikakvoj postrojbi.

Sjeća se da je Milan Španović u rukama imao automat, no nije mu poznato što je imao u automobilu. Pripadnici Španovićeve grupe su vikali da će za svakog poginulog Srbina likvidirati 100 ustaša.

Svjedok Milana Španovića poznaje iz škole.

Svjedok je obolio od epilepsije, završio je dva razreda osnovne škole, potom je ispisan iz škole. Dva puta je ponavljao razrede. Sa optuženikom nije išao u isti razred, jer je: «Španović puno mlađi od mene».²

Kritičnog dana Milan Španović je na glavi imao šajkaču i na njoj kokardu. Bio je obučen u uniformu kakvu su nosili pripadnici JNA. Ponovio je da je Milan Španović bio jedan jedan od glavnih organizatora pljačke i paleži sela Maja, ali nije mogao objasniti po čemu je to zaključio. Svjedok je vidio kod Milana Španovića popis, čuo je da Španović govori ostalima u koje kuće treba ići i rušiti ih. Rekao je da su hrvatske postrojbe bile u okolini sela, da su ga čuvala.

Svjedočenje Marka Lamze

¹ Zapisnik s glavne rasprave od 5. listopada 2009. godine, str. 4, (7. redak 5. odlomka)

² Zapisnik s glavne rasprave od 5. listopada 2009. godine, str. 5, (3. redak 11. odlomka)

Izjavio je da u kritično vrijeme nije bio u Maji i Svračici. Nalazio se u Zagrebu. O događajima u tim selima može pričati samo ono što je čuo od susjeda.

Dana 19. kolovoza 1991. u Petrinji je dočekao susjede Šimuna Goršetu i Anku Goršeta te Milku Mičiju i Ivana Mičija. Pričali su mu da su u selu zapaljene dvije-tri kuće. Od njih je čuo da su kritičnog dana luksuznim vozilom u dvorište svjedokove kuće došli Milan Španović i Milan Galjen. Prvo su pregledali što ima u dvorištu. Istoga dana, pred večer, ponovo su došli u dvorište vojnim vozilom i odvezli njegov berač kukuruza.

Od susjeda Šimuna Goršete je čuo da je bio otjeran pod balkon Luke Dogana. Tu je bio do dolaska JNA, kada su pušteni da idu svojim kućama.

Svjedočenje Mije Goršete

Izjavio je da kritičnog dana nije bio u selu. Od roditelja je čuo za događanja kritičnog dana. Rekli su mu da su njihovi susjedi, Mičiji, u trenutku kada je započeo napad srpskih paravojnih formacija, dotrčali do njih i rekli im za napad. Svi su se skrili u podrumu. Čuli su da se puca po kući. Milan Galjen je pucao u vrata. Roditelji su mu rekli da su najgori bili Milan Španović, Milan Galjen i Pavlica, da su ih maltretirali, tjerali do kuće Luke Dogana, gdje su ih postrojili. Kad je došla JNA pušteni su kući. Vidjeli su da je kuća do tada već bila uništena. U kuću su ispaljene tri granate, no roditelji nisu vidjeli tko je to učinio. Sutradan su otišli u Petrinju sa susjedima Mičijima. Za optuženika su mu rekli da je nosio nekakvu cijev na leđima, no nisu vidjeli da je on pucao u kuću. Čuo je da je crkva drugi dan bombardirana iz aviona, da je društveni dom zapaljen toga dana. Od roditelja je čuo da je kritičnog dana zapaljena kuća Marka Brdarića i Mare Nogić.

Svjedočenje Ivana Živkovića

Izjavio je da se sjeća da je kritičnog dana, oko 15.00 sati, počeo napad po selima Maja, Svračica, Dolnjaki, Prijeka i Joševica. Na Maju i Svračicu napad je krenuo iz smjera Dragotine i Gradca, a na Dolnjake iz smjera Šibina i Majskih Poljana. Zaključio je da su bili u obruču, okruženi sa svih strana. Kada je počeo napad razbježali su se kamo je tko stigao. Svjedok je pobjegao u kukuruz. Dok je bio skriven u kukuruzima čuo je da se puca po selima, razbija i lupa. Čuo je da netko govori na megafon: „Ustaše, predajte se, položite oružje i izađite“.³ Pucnjava i razbijanje trajalo je više od jednoga sata. Nakon toga sve se smirilo.

Nakon par dana vidio je i čuo da su zapaljene neke kuće u Maji i Svračici, da je srušena crkva „Svetog Ilije“ u Maji. Čuo je da je crkva bila raketirana, ali ne zna iz kojeg oružja.

Optuženika kritične zgrade nije vidio. Vidio ga je kao pripadnika srpskih paravojnih jedinica poslije kritičnog događaja. Misli da je bio „neki zapovjednik tim martićevim specijalcima“⁴. Nakon kritičnog događaja vidao je optuženika, „jer su oni nakon tog napada skoro svakodnevno dolazili upadali u kuće razbijali i pljačkali, a M. Španovića sam vidao da se vozi u žutom „Fići“. Ja sam se zapravo cijelo vrijeme skrivao i nisam mogao dobro vidjeti što se zapravo događalo u selima“.⁵ Vidio je da je optuženik bio obučen u maskirnu uniformu, na rukavu je pisalo „Milicija Krajine“, na kapi je imao kokardu.

³ Zapisnik s glavne rasprave od 5. listopada 2009. godine, str. 8, (6. i 7. redak 12. odlomka)

⁴ Zapisnik s glavne rasprave od 5. listopada 2009. godine, str. 9, (5. redak 1. odlomka)

⁵ Zapisnik s glavne rasprave od 5. listopada 2009. godine, str. 9, (3, 4. i 5. redak 3. odlomka)

Svjedok misli da je u selo Dolnjake, za vrijeme napada ušlo 50 vojnika. Ne zna koliko je vojnika kritičnog dana napalo na sela. Misli da je netko govorio da je napadima zapovijedao Joso Kovačević. Kritičnog dana bila je izrazito jaka paljba po selima, „pa su se čak i ljudi srpske nacionalnosti čudili što smo mi toliko krivi da je tolika vojska napala na nas“.⁶ Sjeća se da su sela čuvale postrojbe JNA, poslije su selo čuvali neki stariji ljudi iz Dragotine, za koje misli da su odavali gdje se što od imovine nalazi. Milicija Krajine, koja se ondje nalazila, je osobama koje su pljačkale imovinu omogućavala slobodan prolaz.

Svjedok je rekao da je u selima, prije, postojala straža sastavljena od mještana koji su imali naoružanje koje im se zateklo u kućama.

Svjedočenje Ivica Kovačevića

Izjavio je da je kritičnog dana bio u svom selu Dolnjaci. Kad je počeo napad na njegovo selo pobjegao je i skrivao se u šumi u okolici sela. Nije vidio što se događalo dok je u selu bila vojska. Nakon prestanka napada vratio se u selo. Vidio je da je zapaljeno nekoliko gospodarskih objekata. Ne sjeća se da su gorjele kuće. Ne zna što se događalo u Maji i Svračici.

6. listopada 2009. godine – nastavak dokaznog postupka

Svjedočenje Adama Mrakovića

Izjavio je da je početkom rata 1991. godine obnašao dužnost komandanta Štaba TO općine Glina. U to vrijeme prebivao je u Glini. Nakon par mjeseci dao je ostavku na tu dužnost, počeo je obavljati neke pozadinske poslove.

O događajima u Maji i Svračici nema saznanja.

Čuo je da je u napadu sudjelovala dobrovoljačka četa iz Dragotine, no nije mu poznato je li to točno. Vidio je jednu mapu, koju mu je pokazao Josip Kovačević, koji je radio obavještajne poslove, na kojoj su bili ucrtani rovovi iznad Maje, gdje su bile stacionirane snage HV ili MUP RH.

Svi dobrovoljački odredi, koji su formirani po selima, bili su pod zapovjedništvom Stanka Divljakinje. Stanko Divljakinja je bio komandant TO nakon što je svjedok podnio ostavku. Svjedok misli da je i u vrijeme napada na sela Maju i Svračicu komandant TO bio Stanko Divljakinja. Rekao je da je moguće da je TO naredio napad na ta sela. Čuo je da je akcija na Maju izmakla kontroli i da se nisu smjela paliti sela.

Pozna je Milana Španovića. Viđao ga je u Glini, no nije mu poznato je li Španović imao kakav čin. Španović je bio u maskirnoj uniformi, ali ne zna je li bio naoružan.

Svjedočenje Bogdana Badrića

Izjavio je da je u kritično vrijeme bio u svom selu Dragotina. Kritičnog dana okupila ih je jedna osoba prezimenom Bjelajac. Poslan je zajedno sa ostalima da ide u selo Maja, na čišćenje ceste

⁶ Zapisnik s glavne rasprave od 5. listopada 2009. godine, str. 9, (3. i 4.. redak 9. odlomka)

kroz to selo. Prije je čuo da se cestom kroz Maju ne može prolaziti zbog prisutnosti Hrvatske vojske. Udaljenost od Dragotine do Gline je 12 km, cestom. No, kako se nije moglo tuda ići, išlo se okolnim putem dugim 20-tak kilometara, kroz Dobrinu, Buzet, Vlahoviće pa u Glinu. Uzeo je oružje koje je imao kod kuće, poluautomatsku pušku. Oružje je imao stoga što se početkom rata bojao. U njegovoj obitelji je 1941. godine od ustaša stradalo puno njegovih rođaka.

U selu su zatekli mještane. Čuo je da je u selo išao transporter s kojeg se preko megafona mještanima sela govorilo da se ne boje, da im se ništa neće dogoditi. Ne sjeća se da su mještani pozivani da izađu iz kuća na cestu. Kod treće kuće u selu Maja, a radi se o kući Luke Dogana, ostao je sa civilima koji su se tu već nalazili. Sjeća se da je tu vidio pokojnog Mičiju. Sa svjedokom su ostala još dvojica naoružanih vojnika. Rekao je da su sa civilima normalno sjedili i pušili. Sjedili su oko pola sata – sat vremena, nakon čega je došao neki starješina i rekao da svi idu svojim kućama. Zamolio je toga starješinu da te ljude zaštiti.

Svjedok tvrdi da na sela nije izvršen napad, već „intervencija kako bi se raščistila cesta“. ⁷ Ne sjeća se da su bile zapaljene kuće ili štale, gorio je jedan svinjac. Optuženika u tom napadu nije vidio. Ne sjeća se tko je bio zapovjednik odreda koji su ušli u selo Maja i Svračica. Poznaje Dušana Gavrilovića, susjed mu je.

Svjedočenje Marije Štajdohar

Izjavila je da je kritičnog dana bila u svojoj kući u selu Maja. Njezina kuća nalazi se u sredini sela. Napad je počeo oko 13.00 sati. Nije bilo pucanja i granatiranja. U jednom trenutku naišao je transporter iza kojeg je bilo 15-tak naoružanih i uniformiranih ljudi. Bili su maskirani na način da su im lica bila namazana bojom, a oko čela su imali povezane marame. Ušli su u njezino dvorište, tražili su da im donese vode. Jedan visoki vojnik uperio je pušku u nju i pitao je gdje su njezin suprug i sin. Pretražio je kuću, no ništa nije odnio. Nakon toga otišli su iz njezinog dvorišta. Navečer je nahranila stoku. Potom se sakupilo par žena: svjedokinja, Katarina Brdarić iz Gline, Katarina Brdarić iz Maje, Marija Nogić, Marija Matijević. Tu noć provele su na sjeniku Marije Matijević. Čule su pucketanje vatre. Marija Nogić je rekla da to sigurno gori njezina kuća i štala. Također je gorjela i kuća Katarine Brdarić.

Svjedokinja je ujutro nahranila i pustila stoku iz štale i otišla iz sela u Glinu, a potom kod sina u Sisak. U progonstvu je provela pet godina. Ne zna što se događalo u selu, na koji način su uništeni crkva i društveni dom.

Kritičnog dana nije vidjela u selu Milana Španovića. Od ranije ga je slabo poznavala. Bolje je poznavala njegova brata.

Svjedočenje Marije Nogić

Izjavila je da se kritičnog dana nalazila u svojoj kući u Maji. Odjednom je čula veliku viku i galamu na cesti. Netko je vikao: „pobit ćemo vas, poklat ćemo vas“. ⁸ Čula je i pucjavu. Jedan susjed joj je rekao da bježi, da je u selu vojska. Svjedokinja je pobjegla u svoj vrt, tamo se skrila u jednu grabu, gdje je provela cijelo poslijepodne. Vidjela je dim na više strana, zaključila je da gore objekti, ali nije znala koji. Vidjela je da gori i njezina štala. Poznato joj je da je toga dana

⁷ Zapisnik s glavne rasprave od 6. listopada 2009. godine, str. 5, (1. redak 3. odlomka)

⁸ Zapisnik s glavne rasprave od 6. listopada 2009. godine, str. 7, (3. redak 9. odlomka)

izgorjela kuća Marka Bradarića, dom, kuća jedne Romkinje. Kritičnog dana selo su nadlijetali avioni, granatirali su crkvu. Bio je uništen krov crkve i jedna strana zida. Vidjela je to nakon što je izašla iz grabe u vrtu.

Kad se sve smirilo vratila se u kuću. Vidjela je da je i u kući gorjelo, no, vatra se sama ugasila. Taj put iz kuće ništa nije izneseno. Tu noć provela je na sjeniku Mije Matijevića, sa grupom žena. Mijo Matijević je pričao da su ga vojnici vezali žicom i odveli do mosta gdje su pucali u crkvu i govorili su: „Gledaj đede kako ti rušimo crkvu“. ⁹ Drugi dan je otišla iz sela. Nakon odlaska čula je od nekih žena da su kritičnog dana odvedene do kuće Luke Dogana te da su ih tamo tjerali da plešu Kozaračko kolo.

Svjedokinja ne poznaje Milana Španovića. Poznavala je njegove roditelje i djeda i baku. Vidjela ga je dok je kao dijete išao u školu u Maju. Kritičnog dana nije vidjela osobu njegova lika u Maji.

Svjedočenje Ivana Mladenovića

Izjavio je da je kritičnog dana kroz selo prošlo vozilo s koga je preko razglasa pozivano stanovništvo da preda oružje, ako ga ima, i da izađu na cestu. Kad je izašao na cestu vidio je Stjepana Fabca, koga su vojnici udarali nogama i kundacima. Mještani su izašli na cestu, a nakon toga su potjerani do kuće Luke Dogana. U toj grupi civila bili su svjedok i njegova supruga. Tu su ih smjestili ispod betonske deke. Kod njih su doveli i Stjepana Fabca, koji je sjeo uza zid i tu sklopčan ostao. Svjedok je rekao da je Stjepan Fabac bio obučen u svoju odjeću. Do Doganove kuće dovela ga je grupa od 50 vojnika. Tada je počela pucnjava po selu, granatiranje crkve. Pod betonskom dekom kuće Luke Dogana stajali su oko dva sata. Za to vrijeme svjedok je vidio da je planuo svinjac Luke Dogana i potpuno izgorio. Kroz Maju je prošlo oko 200 vojnika. Došli su iz smjera Dragotine, otišli su u Ravno Rašće. Pucali su „uglavnom u zrak“. ¹⁰

Nakon što su pušteni ispod betonske deke svjedok je otišao svojoj kući. Do njegova odlaska iz sela kuća nije dirana, niti je iz kuće što odneseno.

Svjedok ne poznaje Milana Španovića. Poznaje jednog čovjeka imenom i prezimenom Milan Španovića, trgovca iz Dragotine, koji iz Dragotine nikada nije odlazio. „A to je jedan fini dečko“. ¹¹

Od vojnika koji su ušli u Maju prepoznao je Đuru Pavlicu iz Dragotine, čuo je da je poginuo u Kninu. Nikoga drugog među vojnicima nije prepoznao. Sjeća se da je bilo puno vojnika, vojska je legla u kanale pokraj ceste i pucala tako da je „zemlja gorjela“.

07. listopada 2009. godine – nastavak dokaznog postupka

Izvjestava: Jelena Đokić Jović, Documenta

Suđenje prate promatrači OESS-a, Marko Sjekavica, Građanski odbor za ljudska prava, Jelena Đokić Jović, Documenta, novinari, članovi obitelji optuženika

⁹ Zapisnik s glavne rasprave od 6. listopada 2009. godine, str. 7, (13. redak 9. odlomka)

¹⁰ Zapisnik s glavne rasprave od 6. listopada 2009. godine, str. 8, (10. redak 12. odlomka)

¹¹ Zapisnik s glavne rasprave od 6. listopada 2009. godine, str. 8, (14. redak 12. odlomka)

U nastavku nove glavne rasprave¹² ispitani su svjedoci Janko Davidović, Katarina Liković, Mijo Lamza i Đuro Čačić.

Svjedočenje Janka Davidovića

Svjedok je izjavio da je 18. kolovoza 1991. godine, u vrijeme inkriminiranog događaja, pobjegao u šumu udaljenu dvjestotinjak metara od sela Svračice. S te pozicije nije mogao vidjeti nikoga od pripadnika srpske paravojske koja je nakon ulaska u selo zapalila kuće Mate i Mije Davidović i štagalj Katarine Tončić te granatirala i srušila crkvu Sv. Ilije između sela Maja i Svračica. Inače, prije toga pripadnici srpske paravojske su megafonom pozivali mještane na predaju oružja.

Sutradan, po povratku u selo, sve je bilo zapaljeno i porušeno. Njegova kuća bila je demolirana i ispreturana. Njegova majka Marta Davidović, koja je tijekom napada na selo bila u kući, ispričala mu je da su je neki pripadnici srpskih paravojskih postrojbi maltretirali.

Optuženika Milana Španovića nije vidio u selu tijekom napada, ali ni tijekom trajanja ratnih sukoba.

Na posebno pitanja **zastupnika optužbe** rekao je da prilikom ulaska srpske paravojske u selo seljani nisu pružali otpor, usprkos činjenici da im je nakon uspostave seoskih straža podjeljeno oružje i to nekoliko karabina i dva automata.

Svjedočenje Katarine Liković

O predmetnom kaznenom djelu i optuženiku nije mogla dati obavijesti. Naime, u vrijeme napada na sela Maja i Svračica prebivala je u selu Prijeka te se starala o vlastitom gospodarstvu i stoci, budući da joj je suprug radio.

Svjedočenje Mije Lamze

Nakon što su pripadnici srpske paravojske megafonom pozvali žitelje Svračice na predaju oružja pobjegao je iz kuće. Pri tome je vidio da je zapaljen štagalj Mije Tončić, kuće Mate Davidovića i Slavka Davidovića te da je srušena crkva. Franjo Davidović bačen je na sjeno koje je potom zapaljeno, no ipak se uspio spasiti.

Kuća mu je ispreturana i razbacana, a nakon napada otuđen mu je traktor, berač kukuruza i prikolica. „Tridesetak pripadnika srpske paravojske poslije napada dolazilo je autima i traktorima te pljačkalo kuće mještana odnoseći što su htjeli“, naveo je svjedok.

Nije prepoznao napadače koji su, prisjetio se, bili puno mlađi od njega.

¹² Podsjetimo, obnovu kaznenog postupka zatražio je županijski državni odvjetnik, a izvanraspravno vijeće Županijskog suda u Sisku je to odbilo. Odluku izvanraspravnog vijeća preinačio je Vrhovni sud Republike Hrvatske te dopustio obnovu postupka pri tom određivši novu glavnu raspravu.

Nekoliko mjeseci nakon napada Milan Španović došao je u Svračicu, u kuću Mije i Štefice Tončić i donio im kavu i šećer. „Došli su posjetiti Miju Tončića, jer su poznavali njegovog sina koji je u to vrijeme već bio u Hrvatskoj policiji u Sisku. Ja sam došao po sjeno koje su upravo tada kupovala od mene dva pravoslavca, jedan od njih bio je Neđeljko Pešut, i čuo sam kad su njih dvojica zaprijetili Španoviću da pazi što radi, jer vjerojatno nisu bili oduševljeni što je ovaj došao posjetiti Hrvata i donio mu poklon“.

Svjedočenje Đure Čačića

Za vrijeme napada srpskih paravojskih formacija na cijeli tzv. majski bazen, čine ga katolička sela Maja, Svračica, Dolnjaki, Prijeka, Joševica i jedan dio Ravnog Rašća sa ukupno 22 katoličke kuće, pobjegao je u šumu. Tijekom napada pucalo se iz artiljerije i ručnog naoružanja, čak je i avion nadlijetao i granatirao crkvu Sv. Ilije.

„Čuo sam da se mještani pozivaju na predaju oružja, pozivao ih je Jozo Kovačević, katolik i organizator progona Hrvata iz tog područja. Također sam vidio da gore dvije kuće u selu Maja i jedna u Dolnjacima. Nikoga od pripadnika srpske paravojske nisam prepoznao, pa ni Španovića, jer su uvijek hodali namazani po licu ili sa čarapama preko glave“, objasnio je svjedok. Za Milana Španovića je rekao da je nakon početka oružanih sukoba bio u odori ili naoružan.

Rješenja Vijeća

Vijeće je prihvatilo neposredno saslušati svjedoke Danicu Gašparović i Milku Mičiju, dokazni prijedlog zastupnika optužbe, te svjedoke Miju Tončić i Šteficu Tončić, dokazni prijedlog branitelja optuženika.

Po službenoj dužnosti sud će neposredno saslušati svjedoke Ivana Brdarića, Katarinu Brdarić i Marjana Matijevića.

12. studenog 2009. godine – nastavak dokaznog postupka

Izveštava: Jelena Đokić Jović, Documenta

Suđenje prate promatrači OESS-a, Marko Sjekavica, Građanski odbor za ljudska prava, Jelena Đokić Jović, Documenta, novinari, članovi obitelji optuženika

Tijekom današnjeg ročišta ispitane su svjedokinje Milka Mičija, Danica Gašparević i Katarina Brdarić te svjedoci Mijo Tomčić, Ivan Brdarić i Marijan Matijević.

Na glavnu raspravu nije pristupila svjedokinja Štefica Tomčić, no svoj je nedolazak opravdala liječničkom potvrdom iz koje proizlazi da zbog ozbiljne bolesti nije bila sposobna nazočiti raspravi.

Svjedokinja Milka Mičija

Među vojnicima koji su 18. kolovoza 1991. napali selo Maja prepoznala je optuženika.

U svojoj kući skrivala se skupa sa suprugom, no nakon što je nešto u blizini kuće eksplodiralo potražili su utočište kod susjeda Šime Goršete. U Goršetinu kuću uskoro je, psujući im majku ustašku, provalio Milan Galjen, pripadnik srpskih paravojnih snaga, koji je kao i njegovi suborci, uključujući i optuženika, bio obučen u sivu odoru i bez kape na glavi, obrijan. Vojska ih je potjerala do mjesta odakle je vidjela da su u selu neke kuće zapaljene.

„Sutradan sam vidjela da je izgorjela kuća Lončarića, trgovina, pošta i kuća Marka Brdarića“, ustvrdila je svjedokinja.

Prisjetila se da je optuženik s dvojicom suboraca uz pomoć džipa iz dvorišta susjeda Lamze otuđio berač kukuruza.

Milan Galjen, ali i optuženik, ustvrdila je svjedokinja, otvarali su vatru na njenu te na kuće mještana Lamze i Goršete. „Ja sam vidjela samo njih dvojicu kako pucaju dok druga vojska koja je bila s njima nije pucala“, rekla je svjedokinja dodavši i da je namještaj u kućama bio isprevertan kao da se nešto tražilo.

Svjedokinja Danica Gašparević

Nema neposrednih saznanja o inkriminiranom događaju. Ona je, naime, pobjegla iz Dolnjaka čim je započeo napad srpskih paravojnih snaga.

Svjedokinja Katarina Brdarić

Također nije očevidac napada na selo Maja kritičnog dana. U selo je došla u poslijepodnevnom satima kad se sve smirilo. „Ja sam tada vidjela da je moja kuća izgorjela, a također i trgovina i pošta. Bila sam skamenjena i te sam noći skupa s još nekim ženama spavala na štaglju susjeda Matijevića“, rekla je svjedokinja.

Svjedok Mijo Tomčić

Ni ovaj svjedok nije očevidac događaja koji su uslijedili nakon napada na selo Svračica. Čim je čuo pucnjavu pobjegao je u susjedov vrt gdje je ostao ležati sve dok se nije smračilo. Kad je konačno izašao iz skloništa uočio je da je lokalna crkva minirana kao i da dvije kuće gore.

Početkom veljače 1992. godine optuženik mu je donio paket s egzistencijalnim životnim namirnicama (kava, šećer, ulje, tjestenina...) tvrdeći da je išao u školu s njegovim sinom.

Svjedok Ivan Brdarić

Saznanja o inkriminiranom događaju ne temelji na vlastitim opažanjima već na priopćenjima druge osobe, konkretno njegove majke. No, i njegova, sada pokojna majka, priopćila mu je ono što je čula od drugih, a ne ono što je doista opazila u stvarnosti. Ona je čula da je u napadu na sela Maja i Svračica sudjelovao i optuženik.

Svjedok Marijan Matijević

Kao svjedok po čuvenju priopćio je ono što je čuo od supruge i oca koji su u vrijeme napada bili u selu Maja. „Supruga i otac rekli su mi da je u selu bilo puškaranja i da su svi pobjegli iz kuća i

sakrili se tko je gdje mogao, u vrtove i drugdje, a nitko od moje obitelji nije stradao“, objasnio je svjedok.

Zapažanja:

Bilo je dopušteno televizijsko snimanje glavne rasprave pa su u sudnici primijećene kamere HRT-a.

13. studenog 2009. godine – nastavak dokaznog postupka, završni govori stranaka, objava presude

Izveštava: Marko Sjekavica, Građanski odbor za ljudska prava

Suđenje prate promatrači OEES-a, Jelena Đokić Jović iz Documente, Marko Sjekavica iz Građanskog odbora za ljudska prava, predstavnici američkog, češkog, njemačkog i švedskog veleposlanstva u RH, novinari, članovi obitelji optuženika

Glavna rasprava je nastavljena iznošenjem obrane optuženog Španovića.

Obrana optuženog Španovića

Tempore criminis optuženik je kao pripadnik TO bio u selu Maja. Glavni razlog akcije je bila deblokada puta Glina – Dvor koji ide preko Maje, a optuženik je rekao da misli da je u akciji sudjelovalo preko 1000 ljudi. On je tražio od komandira čete da ge izuzme iz ove akcije budući da je odlično poznao mještane, bio dobar s njima, a s nekima je zajedno ranije išao u školu, međutim zahtjev mu je odbijen. Rekao je da je komandir strogo naredio da se zaštite civili i njihova imovina, čemu je on osobno doprinio. Vojska koja je provodila akciju je bila naoružana pješačkim naoružanjem i upozoravala je putem megafona stanovništvo da preda oružje i da se nikome ništa neće dogoditi. Akcija je trajala maksimalno sat vremena.

Optuženik je rekao da nikoga nije niti opsovao, a kamoli udario te da nije pucao.

Također je rekao da se svjedokinja Milka Mičija i njen muž nisu odazvali na upozorenje, ali kad su naposljetku izišli iz Grošetine kuće, on ih je štitio. Rekao je da nije bilo maltretiranja te da su civili odvedeni u Doganovu kuću da ih se zaštiti.

Također je iskazao da nije bilo miniranja niti paljenja kuća, a da je jedino zapaljena štala Luke Dogana i to kako on misli slučajnim pucnjem iz puške.

Optuženik je naglasio da više od polovice od 19 optuženika iz optužnice, kojom se i njega tereti, kritične zgodne nisu bili na mjestu zločina.

Rekao je da nije ukrao berač kukuruza, za što ga je u svom svjedočkom iskazu, iz mržnje, lažno teretila svjedokinja Mičija. Tome je pridodao da smatra nemogućim džipom odvući berač kukuruza.

Rekao je da njegov brat nije bio vojno sposoban, a za Slavka Zrakića je rekao da je on u to doba bio milijunaš u njemačkim markama i da takav čovjek sigurno ne bi krao tranzistore ni šunke.

Za svoju obitelj kazao je da je bila boljestojeća te da je bio potpuno situiran.

Vidno potresen, optuženik je rekao da mu je žao što se kritični događaj zbio.

Na pitanje branitelja, vezano za svjedoka Stjepana Fabca, optuženik je rekao da je točno da ga je netko udario, nakon što ga je majka dozvala iz kukuruza gdje se skrivao, ali da on ne zna tko je to

bio. Rekao je da je Fabac mentalno poremećen od djetinjstva te da boluje od epilepsije te da zbog toga smatra da ga nitko od suseljana koji su sudjelovali u napadu ne bi tukao.

Na pitanje branitelja, vezano za paket koji je donio Miji Tomčiću, optuženik je, *kroz suze*, rekao da je to napravio jer je bio prijatelj s njegovim sinom. Savjetovao je Tomčićima da radi vlastite sigurnosti odu, što su oni sljedećega dana i učinili.

Optuženik je rekao da je od 1995. godine, nakon vojno-redarstvene akcije „Oluja“, bio u izbjeglištvu i to najprije u Vojvodini, zatim u Baranji, a nakon mirne reintegracije 1998. je otišao u Austriju, Mađarsku i naposljetku u Ujedinjeno Kraljevstvo, gdje je zatražio i dobio politički azil. Tamo se doškolovao za stolara i dobro živio do 2006. godine, kada ga je priveo Interpol. Od lipnja do prosinca 2006. godine bio je u pritvoru, a od prosinca 2006. godine do izručenja Republici Hrvatskoj, u kolovozu 2009. godine, bio je u kućnom pritvoru. Požalio se na medijski linč koji ga od tada prati.

Na pitanje zamjenika županijskog državnog odvjetnika, optuženik je odgovorio da nije vidio da bi avioni koji su prelijetali selo za vrijeme trajanja akcije, u istoj i sudjelovali. Uz to je rekao da on nije bio u selu Svračica, nego samo u selu Maja, a tamo, osim sjenika Luke Dogana, nije vidio da bi išta drugo gorilo. Nije vidio da bi gorile trgovine i pošta, a rekao je da je njegova četa došla do gostionice Ilije Petrovića, koja se nalazi ispred gore spomenutih objekata.

Na pitanje tužitelja opt. Španović je rekao da on nije ulazio u Fabčevo dvorište, da je tamo bilo više ljudi i da on nije vidio da bi netko majci Stjepana Fabca stavio bajunet pod grlo.

Rekao je da u dvorištu obitelji Grošeta on nije imao na leđima obješenu zolju niti ručni bacač, već samo automatsku pušku. Reкао je da misli da je iz ručnog bacača na kuću obitelji Grošeta pucao pok. Dragan Jakovović.

Optuženik je odgovorio da su civili u dvorištu Doganove kuće bili čuvani oko sat vremena i onda pušteni, a nije točno da bi ih oslobodila JNA.

Na izlasku iz Maje prema Dragotini je bila jedna barikada, a u selu je bilo 10-ak civila.

Na pitanje člana Vijeća, suca Mlinarića, o zapovjednicima u vodu i desetini optuženika, isti je odgovorio da ustroj nije bio toliko striktan, a da je zapovjednik čete Dušan Gavrilović osobno zapovijedao i vodom iz Dragotine, od 50-60 ljudi, u kojem je bio i optuženik.

Iskazao je da je bio u maskirnoj uniformi JNA, bez kape.

Na pitanje predsjednice Vijeća optuženik je rekao da je u travnju 1991. godine dobio poziv za mobilizaciju u TO te je tada zadužio uniformu i oružje.

Predsjednica Vijeća je utvrdila da je u **izvodu iz kaznene evidencije** upisano samo kazneno djelo ratnog zločina za koje je optuženik u odsutnosti osuđen.

Budući da stranke nisu imale daljnjih dokaznih prijedloga, predsjednica Vijeća, sutkinja Mrkoci, objavila je da je **dokazni postupak završen**.

Uslijedili su **završni govori stranaka**.

ZŽDO, Ivan Petrkač je u svom završnom govoru istaknuo da u cijelosti ostaje pri navodima iz optužnice od 13. kolovoza 1993. godine i da smatra kako je u dokaznom postupku nedvojbeno dokazano da je optuženik postupao točno onako kako ga optužnica tereti.

Rekao je kako je sam optuženik priznao da je sudjelovao u napadu na selo Maja, ali da osobno nije počinio krime koje mu se stavljaju na teret, a da je u napadu sudjelovalo preko 1000 vojnika koji su krenuli u napad kako bi uklonili barikadu – jedno stablo – sa ulaza u selo u kojem je bilo 10-ak civila, pretežito žena i staraca.

Neposredni svjedoci, kao i svjedoci koji nisu imali neposrednih saznanja o postupanju optuženika kritične zgrade jer su bili su skriveni za vrijeme napada, po mišljenju ZZDO svojim iskazima upućuju na to da su u selima Maja i Svračica maltretirani i tučeni civili, paljene kuće i gospodarski objekti i pljačkana imovina te da je optuženi Španović osobno, svojim radnjama u tome aktivno sudjelovao.

Zastupnik javne optužbe je rekao kako smatra da, upravo suprotno navodima optuženika, iz iskaza svjedoka proizlazi da se preko razglasa nije mirno pozivalo civile, već im se spominjalo da će napadači „ubiti ustaše“.

Također je istaknuo da nema govora o humanosti i dobrotvornosti optuženika kad donosi paket sa hranom svjedoku Tomčiću, već je motiv ovakvog njegovog postupanja bila imovina, odnosno njemačke marke, koje je svjedok imao.

Detaljno je analizirao provedeni dokazni postupak, osvrnuvši se na sve iskaze svjedoka i ustvrdio da optuženika treba proglasiti krivim i osuditi, budući da njegovo ponašanje predstavlja dovoljnu kriminalnu količinu za osudu.

Branitelj optuženika, odvjetnik Antonio Kaleb, u svom je završnom govoru rekao da bi se za utvrđivanje kaznene odgovornosti njegovog branjenika za kazneno djelo ratnog zločina, kao jedno od najtežih kaznenih djela, s visokom zapriječenom kaznom, trebalo u dokaznom postupku sa stupnjem izvjesnosti utvrditi da ga je optuženih počinio. Međutim, optuženik je kao običan vojnik sudjelovao u dobro organiziranom napadu koji je za cilj imao očistiti Majski bazen od hrvatskog stanovništva i stoga može odgovarati samo po načelu individualne odgovornosti. U tom svjetlu, jedino što bi mu se eventualno moglo staviti na teret je odvoženje berača kukuruza, što po njegovom mišljenju ne može predstavljati ispunjenje propisanih obilježja kaznenog djela ratnog zločina. Za ostale inkriminirane radnje rekao je da nisu dokazane. Iskaz svjedoka Fabca ocijenio je nepouzdanim. Iako događaj iz 1992. u kojem je optuženik hrvatskoj obitelji donio hranu nije predmet optužbe, odvjetnik Kaleb smatra da isti uvjerljivo upućuje na okrivljenikovu osjetljivost za stradanje hrvatskog stanovništva i da nije riječ o ratnom zločincu te stoga smatra da ga treba osloboditi optužbe.

Branitelj optuženika, odvjetnik Silvije Degen, u završnom govoru je rekao da je sud prilikom odlučivanja vezan činjeničnim opisom iz neizmijenjene optužnice iz 1993. godine, koja je po njemu zanemariva. Ukazao je na propust optužnice koja samo citira povredu blanketnih normi Ženevske konvencije, a ne navodi pravnu kvalifikaciju kaznenog djela ratnog zločina iz čl. 120. OKZRH. Rekao je da javni tužitelj nije uspio dokazati objektivnu vezu kaznenog djela iz optužnice sa subjektivnim učinkom. Naveo je da je sramotno postupanje branitelja optuženika u prethodno provedenom suđenju u odsutnosti, koji je priznao dvadesetogodišnje kazne zatvora za njegovog branitelja i ostale okrivljenike, ne izjavivši žalbu protiv presude koja je i u međunarodnim razmjerima postala simbol nepovjerenja u hrvatsko pravosuđe. Unatoč načelu *iura novit curia*, branitelj Degen je ukazao na vrlo ozbiljnu sudsku praksu po kojoj se na ovaj slučaj ne bi mogla uopće primijeniti Ženevska konvencija iz 1949. godine, već se tu radi o izdvojenom, pojedinačnom ekscesu. Mišljenja je da civili koji su žrtve predmetnog kaznenog djela ne uživaju zaštitu Ženevske konvencije o zaštiti građanskih osoba za vrijeme rata jer se režim zaštite proteže samo na one civile koji imaju drukčije državljanstvo od strane u sukobima u čijoj se vlasti nalaze. Također je naglasio da bi se oduzimanje imovine moglo smatrati prema Ženevskoj konvenciji ratnim zločinom samo ako je to prisvajanje velikih razmjera i ako imovina

ima životnu važnost i to u toj mjeri da njezino oduzimanje izazove teške posljedice za žrtvu, što u ovom dokaznom postupku nije dokazano. Dodao je da u spisu nema niti jednog dokaza koji bi upućivao na to da je njegov branjenik počinio ratni zločin te da bi se ovdje moglo raditi o sudjelovanju u oružanoj pobuni, u kojem slučaju bi sud trebao primijeniti Zakon o oprost. Ukoliko bi sud povjerovao svjedokinji koja je vidjela optuženika kako odvozi berač kukuruza, onda bi se tu radilo o kaznenom djelu utaje ili krađe. Predložio je jedino i isključivo donošenje oslobađajuće presude.

Optuženi Milan Španović se u potpunosti pridružio završnim govorima svojih branitelja i dodao da su iskazi svjedoka koji ga terete neistiniti i da nije počinio kazneno djelo za koje ga se tereti te mu je glavni motiv pojavljivanja pred sudom u Hrvatskoj bio da dokaže svoju nevinost.

Predsjednica vijeća **objavila je da je glavna rasprava završena.**

Nakon vijećanja i glasovanja predsjednica vijeća **objavila je presudu** i ukratko ju je usmeno obrazložila.

Presudom je temeljem čl. 508. st. 3. ZKP-a djelomično stavljena izvan snage pravomoćna presuda Županijskog suda u Sisku broj K-38/93 od 17. studenoga 1993. godine i to u dijelu odluke o kazni pa se optuženik za kazneno djelo iz čl. 120. st. 1. OKZRH, za koje je proglašen krivim, ovom novom presudom osuđuje na kaznu zatvora u trajanju od 3 godine i 5 mjeseci.

U svom **usmenom obrazloženju presude**, predsjednica vijeća za ratne zločine, sutkinja Snježana Mrkoci, rekla je da smatra da presuda u ovom predmetu iz 1993. godine ne služi na čast hrvatskom pravosuđu i da ju ne želi braniti, ali da se mora uzeti u obzir da je ista donesena u posebnom kontekstu za vrijeme trajanja agresije na RH. Tadašnji postupak nije bio vođen u skladu sa zakonom, ali ga VSRH nije niti imao priliku korigirati. Prvi puta kad se VSRH mogao očitovati o ovoj presudi je bilo ove godine kada ja DORH tražio obnovu postupka i to za sve osuđenike osim za Milana Španovića, ali je VSRH, zgrožen predmetnom presudom, primijenio načelo *benefitio cohesionis* i obnovom obuhvatio i osuđenika Španovića.

Ovo sudsko vijeće povjerovalo je svjedocima koji su teretili okrivljenika osobno, a ostale okolnosti su mu pripisane jer je u okviru grupe sudjelovao u počinjenju kaznenog djela za koje ga se tereti koje je prihvaćao kao svoje i pristajao na njegove posljedice.

Predsjednica vijeća komentirala je kao neprihvatljiv stav odvjetnika Degena, koji podržava i Odvjetnička komora, da se Ženevska konvencija ne može primijeniti na slučajeve u kojima su žrtva i počinitelji državljani iste države.

Uzevši u obzir osobito olakotne okolnosti i to posebno količinu kriminalne aktivnosti koju je optuženik osobno poduzimao, njegovu neosuđivanost, sada sređen obiteljski i društveni status, Sud se odlučio, vodeći se načelom razmjernosti, primijeniti odredbe o ublažavanju kazne i izreći kaznu manju od propisanog minimuma za predmetno kazneno djelo, tako da kazna ističe točno na dan njezinog izricanja.

Optuženiku se u izrečenu kaznu uračunava vrijeme provedeno u ekstradicijskom pritvoru, na izdržavanju kazne zatvoru i u pritvoru, što ukupno iznosi upravo tri godine i pet mjeseci te je stoga Vijeće donijelo **rješenje kojim se ukida pritvor i optuženik odmah pušta na slobodu.**

Temeljem čl. 122. st. 4. ZKP-a optuženik je oslobođen plaćanja troškova kaznenog postupka.

Zapažanja:

Sigurnosne mjere pregleda osoba koje su pratile suđenje od strane pravosudne policije na ulasku u zgradu suda uopće nisu provedene, a na ulasku u sudnicu su površno provedene.

Branitelju Silviju Degenu dva je puta zvonio mobitel za vrijeme obrazlaganja presude.

Suđenje je provedeno korektno uz povećan interes stručne i šire, pa i međunarodne javnosti.